

відібраними у її близьких родичів. Однак, на превеликий жаль, на сьогодні, доводиться констатувати значну кількість невстановлених осіб, зниклих безвісти за особливих обставин і це пов'язано, у більшості випадків, з відсутністю порівняльного матеріалу для експертного дослідження. У зв'язку з цим, залишається накопичувати виявлену інформацію про зниклу особу, з тим, щоб у подальшому можна було її ідентифікувати за отриманими зразками.

Список використаних джерел

1. Заступник голови МВС назвав кількість зниклих безвісти через війну. *Радіо свобода*. 25 жовт. 2023 р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-mvs-kilkist-znyklyh-bezvisty/32624180.html>.

2. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин»: Закон України від 12 лип. 2018 року № 2505-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text>.

3. Криміналістика : підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Самодін та ін. ; за ред. В. В. Пясковського ; 2-ге вид., доп. і перероб. К. : Філія вид-ва «Право», 2020. 752 с.

Полтавський Андрій Олександрович,
науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії з питань криміналістичного
забезпечення та судової експертології
ННІ № 2 Національної академії внутрішніх
справ

ПИТАННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕТОДИК ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ: ВІД ПЛАНУВАННЯ ДО ПРИПИНЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ

Через понад 15 років із часу отримання незалежності в Україні було затверджено Порядок атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз, створено їх (експертних методик) Реєстр [1, 2]. На момент формування Реєстру в 2008 році дефініцію «методика проведення судової експертизи» було визначено як результат наукової роботи, що містить систему методів дослідження, які застосовуються в процесі послідовних дій експерта з метою виконання певного експертного завдання, а тому в якості експертних методик, окрім самих методик, до нього (Реєстру) включалися частини (розділи, підрозділи тощо) посібників, методичні рекомендації, остаточні звіти із проведення науково-дослідних робіт (далі – НДР) тощо, які, фактично, не є методиками. Слід зазначити й те, що на той час було відсутнє визначення експертної методики як офіційного видання, не було врегульовано зміст, структуру та порядок оформлення експертних методик, не був визначеним детально нормативний порядок функціонування експертних методик. З плином часу, тобто ще понад 15 років, подана ситуація суттєво не змінилася, що складає

певну методологічну проблему судово-експертної діяльності. Причиною такого стану справ є, на наш погляд, неналежне нормативне забезпечення функціонування методик проведення судових експертиз.

У 2012 році було розроблено методичні рекомендації, якими було актуалізоване поняття експертної методики, визначено її (методики) зміст та структуру з урахуванням вимог (особливостей) міжнародних стандартів якості, прийнятих в Україні [3]. Зазначені методичні рекомендації було рекомендовано Координаційною радою з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України (далі – Координаційна рада) для врахування під час розробки методик проведення судових експертиз (рішення від 12.09.2014). У 2013 році до Постанови Кабінету Міністрів України від 02.07.2008 № 595 [1], було внесено доповнення, якими врегульовано порядок внесення змін до методик і припинення їх застосування [4].

Зважаючи на те, що:

- у 2014 році було прийнято нову редакцію Керівництва G-19 «Модулі в криміналістичному процесі», виданому Міжнародною організацією з акредитації лабораторій (ILAC – International Laboratory Accreditation Cooperation);

- у 2015 році в Україні приймається нова редакція основного міжнародного стандарту систем управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 «Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2015, IDT)», а у 2019 році приймаються нові редакції міжнародних стандартів з оцінювання відповідності ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019 «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій (EN ISO/IEC 17025:2017, IDT; ISO/IEC 17025:2017, IDT)» та ДСТУ EN ISO/IEC 17020:2019 «Оцінка відповідності. Вимоги до роботи різних типів органів з інспектування (EN ISO/IEC 17020:2012, IDT; ISO/IEC 17020:2012, IDT)», на відповідність вимогам яких акредитуються установи з експертного забезпечення правосуддя, а також приймаються або змінюються інші нормативні документи;

- було ініційовано актуалізацію положень зазначених вище рекомендацій, за результатами якої було видано другу перероблену та доповнену їх редакцію [4], що рекомендовано Координаційною радою для використання в експертній практиці із включенням її до Переліку рекомендованої науково-технічної та довідкової літератури, що використовується під час проведення судових експертиз, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.05.2018 № 1467/5 (рішення від 28.01.2021).

Проте, це не вирішило проблему досконалого нормативного врегулювання функціонування експертних методик.

Методики проведення судових експертиз розроблюються під час проведення НДР в рамках науково-методичного забезпечення, під яким розуміється, перш за все, провадження наукових робіт із розроблення експертних методик, організацію якого (провадження) покладено на міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, до сфери

управління яких належать державні спеціалізовані установи, що здійснюють судово-експертну діяльність; прийняття НДР (методик), результатів їх (методик) апробації науковими радами зазначених установ із метою надання рекомендацій щодо впровадження методик у практичну діяльність експертів із наступним прийняттям рішення Координаційною радою про включення їх (методик) до Реєстру методик проведення судових експертиз із можливим внесенням змін та припиненням дії методик [1, 2, 6]. У цьому нормативно визначеному ланцюгу від розроблення та прийняття методик до припинення їх застосування відсутні такі важливі етапи як періодичні перевіряння та переглядання методик проведення судових експертиз. Безсумнівним є те, що така робота з удосконалення науково-методичного забезпечення судової експертизи повинна проводитися постійно, що потребує обов'язкового унормування. У цьому сенсі, на наш погляд, необхідно використати досвід проведення національної стандартизації (який, на сьогодні, відповідає міжнародній та європейській практиці), одними із видів робіт якої (стандартизації) є перевіряння та переглядання національних нормативних документів – стандартів і кодексів усталеної практики (далі – НД). Відповідно до Правил проведення робіт із національної стандартизації національні НД перевіряються принаймні один раз на п'ять років із дати набуття чинності НД або останньої перевірки, якщо не виникає потреби перевірити їх раніше. Національний орган стандартизації (далі – НОС) відстежує терміни набуття чинності чи дати останньої перевірки НД, у разі строку використання яких необхідно перевірити національні НД, та щороку готує щорічний план перевірки національних НД, в якому вказується, у тому числі, термін виконання перевірки та результат перевірки національного НД. За результатами перевірки національного НД у висновку надаються такі пропозиції:

- застосовувати національний НД далі, не переглядаючи;
- застосовувати національний НД далі із обмеженням сфери застосування;

- скасувати національний НД;
- переглянути національний НД;
- розробити проєкт зміни до національного НД.

Надалі НОС відповідно до результатів перевірки:

- видає відповідний наказ, яким скасовує національний НД;
- видає відповідний наказ, у якому зазначають умови

подальшого застосування та сферу, на яку не поширюються вимоги національного НД;

– розглядає пропозицію щодо перегляду національного НД або розроблення зміни до національного НД із внесенням її до програми робіт з національної стандартизації.

Перегляд національного НД здійснюють за потреби змінити його певні положення за умови, що загальний обсяг змін до НД перевищує 50 % від загального обсягу НД [7]. Враховуючи викладене, на наш

погляд, з метою постійного підтримання Реєстру методик проведення судових експертиз в актуальному стані необхідно внести зміни до Порядку атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз, Порядку ведення Реєстру методик проведення судових експертиз [2, 3] або розробити окремий нормативний акт щодо планового обов'язкового перевіряння експертних методик принаймні один раз на п'ять років із наступним прийняттям рішення щодо подальшого застосування методик, внесення змін до методик, переглядання методик із їх наступним перевиданням або припинення їх дії.

Таким чином у системі науково-методичного забезпечення судово-експертної діяльності є суттєва прогалина, яка полягає у відсутності нормативного регулювання перевіряння та переглядання методик проведення судових експертиз. Зазначена проблематика, на наш погляд, може бути усунена розробленням проєкту ДСТУ «Судово-експертна діяльність. Правила розроблення, викладання й оформлення методик проведення судових експертиз» та його (ДСТУ) наступним прийняттям Національним органом стандартизації. При цьому, вже сьогодні необхідно почати проведення «інвентаризації» експертних методик, включених до Реєстру:

- розробленням сучасних древ родів, класів, видів, підвидів тощо судових експертиз і визначенням їх фактичного методичного забезпечення загальними та окремими методиками, що включені до Реєстру;
- встановленням застарілих та тих, що дублюються, експертних методик;
- вирізненням методик, що потребують актуалізування, у тому числі у зв'язку з акредитацією експертних лабораторій на відповідність вимогам міжнародних стандартів, прийнятих в Україні. За результатами проведеної роботи потрібно виключити із Реєстру застарілі методики; об'єднати методики, що дублюються, або замінити їх знов розробленими методиками; актуалізувати методики, прийняті до 2023 року (що не відповідають зазначеним вище методичним рекомендаціям [4]); визначити методики, що підлягають розробленню.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2008 № 595. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-2008-%D0%BF#Text>.

2. Про затвердження Порядку ведення Реєстру методик проведення судових експертиз : Наказ Міністерства юстиції України від 02.10.2008 № 1666/5 (zareestrovаний в Міністерстві юстиції України 02.10.2008 за № 924/15615). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0924-08#Text>.

3. Рувін О. Г., Полтавський А. О., Бондар М. Є. та ін. Розробка експертних методик: зміст, структура, оформлення (з урахуванням

міжнародних стандартів систем управління якістю, адаптованих в Україні) : метод. рек. / КНДІСЕ. Київ, 2015. 76 с.

4. Про внесення змін до Порядку атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз: постановва Кабінету Міністрів України від 07.11.2013 № 814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/814-2013-%D0%BF#Text> (режим доступу 16.11.2023).

5. Рувін О. Г., Полтавський А. О., Будко Т. В. та ін. Розроблення експертних методик: зміст, структура, оформлення (з урахуванням міжнародних стандартів, прийнятих в Україні) : метод. рек. / КНДІСЕ. Київ, 2021. 144 с.

6. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.

7. ДСТУ 1.2:2015. Національна стандартизація. Правила проведення робіт з Національної стандартизації. ДП «УкрНДНЦ»: Київ, 2015. URL: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/dstu_1_2_2015.pdf.

Полях Анатолій Михайлович,
професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ОСНОВИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Військова агресія з боку росії докорінно змінила життя громадян нашої країни. Більша частина населення нашої держави вважає своїм обов'язком докласти максимум зусиль для звільнення зайнятих ворогом земель та скорішої перемоги.

В той же час, незважаючи на складний період, який проходить наша держава, реальною загрозою для національної безпеки держави й цілих народів залишається наркозлочинність, яка на даний час нібито відійшла на другий план. Контрабанда, виготовлення та збут наркотичних засобів, як елементи наркозлочинності, є одними з особливо небезпечних злочинів, боротьбі з яким слід приділяти особливу увагу.

Українськими вченими спільно з правоохоронними органами розроблені відповідні методики та програми, які дозволяють на належному рівні протидіяти розповсюдженню незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Поряд з цим, в інших країнах світу наявні методики та програми, які дозволяють ефективно протидіяти цьому негативному явищу й тому існує нагальна потреба звернути увагу на позитивний зарубіжний досвід та у разі необхідності запровадити його.